

3. Заболотний В. В. Навчаймо дитину знаходити істину / В.В. Заболотний // Дивослово. - №9, 2006, с.17 – 23.

4. Керницька Т. В. Виховання національно-патріотичних цінностей – пріоритетне завдання виховної системи ПТНЗ. Методичні рекомендації / Т.В. Керницька // [https://4vpupo.org.ua/download/metod\\_prob/vikh\\_patriot\\_tsin.pdf](https://4vpupo.org.ua/download/metod_prob/vikh_patriot_tsin.pdf)

5. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 2000. – № 22.

6. Основні орієнтири виховання учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1243 від 31.10.2011 р. [Електронний ресурс] // Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>.

7. Сергієнко А. Формування ціннісних орієнтацій особистості на уроках української мови і літератури/ А. Сергієнко// Українська література в загальноосвітній школі. – 2013. - №12. – с.14 - 17.

8. <https://www.youtube.com/watch?v=yDa01WTARiM>

**Юлія Капиця**

*студентка Вінницького державного*

*педагогічного університету*

*імені Михайла Коцюбинського*

*Наук. керівн. – старший викладач Пойда О.А.*

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КАЗОК**

### **ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ У 6 КЛАСІ**

Сьогоднішня освіта потребує суттєвих змін, які б могли покращити освітній процес. Сучасне суспільство стрімко розвивається, життєві пріоритети змінюються. Постає глобальне питання, як організувати навчання

так, щоб учні отримували міцні знання та застосовували їх в житті, були зацікавлені та вмотивовані процесом навчання. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми – підготовка умотивованого творчого педагога-новатора, який прагне до реалізації своїх здібностей, удосконалення, самоосвіти.

У концепції «Нової української школи» зазначено, що «нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін», буде креативно підходити до освітнього процесу учнів, а також зможе готувати власні авторські навчальні програми, методи, стратегії, способи і засоби навчання. «Школа українська буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель» [2]. Дієвими у реалізації формування особистості є творчі та інноваційні підходи учителя-словесника до освітнього процесу, зокрема складання та застосування авторських дидактичних казок на уроках. В.О. Сухомлинський пише: «Казка – це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю» [4, с. 189]. Саме завдяки дидактичній казці дітей шкільного віку можна не просто зацікавити, виховувати, а й ефективно навчати.

Сучасний учитель, ознайомившись з мистецтвом створення казок, має можливість проявляти свою креативність та покращити освітній процес в школі, тому дана проблема важлива й актуальна для вивчення та впровадження.

*Актуальність статті* полягає в потребі дослідження програмових творів Емми Андіївської, що відзначаються неповторною авторською фантазією й філософською глибиною, та їх беззаперечного впливу на формування особистості.

*Мета статті:* з'ясувати індивідуально-авторські особливості казок Емми Андіївської та розробити конспект уроку щодо вивчення «Казки про Яян» у 6 класі.

До найяскравіших імен, які невтомно і самобутньо репрезентують нашу літературу на зарубіжних теренах, безсумнівно, належить ім'я Емми Андіївської. Поетеса, прозаїк, художниця. Народилася 19.03.1931 року у

Сталіно (сучасний Донецьк). Під час Другої світової війни (з 1943 р.) емігрувала на Захід (Німеччина, США, з 1961р. – у Мюнхені, де зараз і живе).

Емма Андієвська – особливий митець, що використовує безцінні метафори, поетичні образи, змішані барви кольорів, словосполучень і алітерацій. Письменниця добирає такі слова, які чітко й точно окреслюють явища і поняття. Це – одна з найприкметніших особливостей ідіостилю митця, що вирізняє її від інших письменників. У неї не зустрінемо слів, що не несуть вагомого смислового й емоційного навантаження. Іноді вона показує світ з рослинного чи овочевого виміру, і це відкриває його нові несподівані грані.

Окрім того, що Емма Андієвська пише поезію, прозаїчні твори, є майстром живопису, вона також пише твори і для дітей, зокрема казки-притчі.

Казка – це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогник дитячої творчості. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе незвичайні взаємозв'язки між предметами і явищами, досягаючи єдності образів. Водночас учень переживає хвилюючу радість, яка породжує бажання поділитися своєю думкою з товаришами. В колективі виникають найтонші духовні стосунки між дітьми, коли своїм емоційним, напруженим життям живе думка кожної дитини [1].

Казки Е. Андієвської стали предметом пильної уваги таких науковців, як Н. Заверталюк, М. Ковінько, В. Просалова, Н. Смірнова, П. Сорока, Л. Гарнашинська, Ю. Яценко. Рекомендації щодо вивчення творів Е. Андієвської у школі можна знайти у методичних статтях Н. Дробот, Н. Головецької, Т. Музиченко-Мельник, І. Павлів та ін.

Усі казки логічно зв'язані між собою, але за тематикою надзвичайно різні, жодна не повторює навіть тією чи тією мірою попередньої. Авторка лише поглиблює якісь аспекти світобуття чи відкривати нові грані певних явищ чи предметів. Своїми казками Е. Андієвська пропонує читачеві увійти в

дивний, несподіваний і фантазмагоричний світ, такий різний, змінний, непередбачуваний і химерно-ламкий.

Всі події, викладені в казках Е. Андіївської, підкорені узагальненню. За запропонованою Н. Тихолоз [5, с. 8] класифікацією, здійсненою за принципом естетико-функціональної типології, її казки цілком можна означити як філософські, які є узагальненням конкретних явищ буття, осмисленням «вічних» проблем.

За адресною належністю казки Е. Андіївської можна віднести до групи, яку Н. Копистянська визначає як таку, що «має подвійного адресата: дітей і дорослих, оскільки може сприйматися на рівні фабульному, на рівні філософському» [3, с. 88]. Як правило, казки Емми Андіївської – це казки для дорослих: мають вони філософське підґрунтя й несуть великий моральний заряд. Їхні герої – звірі, птахи, упирі, мушлі і навіть консервна бляшанка чи... пальці – завжди у пошуку моральних загальнолюдських цінностей.

Виховне значення казок величезне. Повчальність Андіївської не здається нав'язливою, штучною, оскільки задум казок виражається через цікавий сюжет.

Роботу у 6 класі над казками Емми Андіївської пропоную вести як реалістичну оповідь, але пояснюючи, що «так в житті не буває, що це все вигадка». Специфіка цих казок полягає в тому, що діти і без характеристик героїв самі мають зробити висновки щодо моралі, закладеної в основу творів. Завдання учителя правильно спрямувати дитячу діяльність в опануванні новим матеріалом. Далі подаємо конспект уроку з вивчення «Казки про Яян» у 6 класі.

**Тема.** Емма Андіївська – сучасна українська письменниця і художниця, яка живе в Німеччині. «Казка про яян». Прихований повчальний зміст, притчевий характер твору.

**Мета:** зацікавити учнів особистістю письменниці й художниці, переконати їх у своєрідності та неповторності її мистецького доробку, ознайомити зі

змістом притчі «Казка про яян», сформувати поняття про прихований зміст образів; розвивати вміння виразно і вдумливо читати казку, знаходити в тексті ключові фрази, особливості притчі, робити власні висновки з прочитаного, визначати головну думку, усвідомлювати морально-етичні цінності, про які йдеться у творі; виховувати доброту й сердечність, уміння поважати думки інших, здатність прийти на допомогу.

**Тип уроку:** вивчення нового матеріалу.

**Методи і прийоми:** бесіда, метод творчого читання, робота з портретом, робота в парах, пошуково-дослідницька робота у групах, інтерактивна вправа «Незакінчене речення».

**Теорія літератури:** казка-притча

**Обладнання:** фотопортрети Емми Андієвської різних періодів життя, репродукції картин мисткині, дитячі ілюстрації до казок письменниці.

**Після вивчення цієї теми учні зможуть:**

- розповідати про життя і творчість Емми Андієвської;
- виразно і вдумливо читати її казки-притчі;
- пояснювати фантастичні елементи у творах;
- давати визначення поняття «притча»;
- пояснювати прихований повчальний зміст казок;
- визначати головну думку творів, відшукавши в них ключові фрази;
- висловлювати власні міркування про морально-етичні цінності, що допомагають бачити й розуміти красу світу.

**Хід уроку:**

**I. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети уроку**

*Слово вчителя.* Ми починаємо ознайомлення з життям і творчістю дуже цікавої особистості – письменниці й художниці Емми Андієвської. Насамперед погляньмо на фотопортрети та репродукції кількох її картин.

Що ви можете попередньо сказати про цю жінку?

Яке враження справляють її живописні твори?

(Орієнтовні відповіді учнів. Емма Андієвська прожила довге життя. Має дуже стильний вигляд: одяг, капелюшки, прикраси, зачіски – все якесь незвичайне, вишукане. Картини дуже дивні, навіть важко зрозуміти, що там зображено. Якісь фантастичні істоти, інопланетяни. Це казковий, незвичайний, вигаданий світ, насправді такого не буває. Її картини вражають надзвичайно яскравими кольорами).

Полотна Емми Андієвської дійсно особливі. Їх важко сплутати з картинами інших художників, бо вони мають свій неповторний стиль. Так само своєрідними є її літературні твори. Причина цього – цікаве й незвичайне життя мисткині. Я переконана, що після прочитання її казок ви багато на що зможете подивитися іншими очима й, можливо, зробите для себе певне відкриття!

## **II. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу**

**Слово вчителя.** Хто ж вона – Емма Андієвська? Її називають емігранткою, тобто людиною, яка проживає за межами батьківщини. Однак духовний зв'язок з Україною письменниця не втрачала ніколи. Нині вона мешкає в Німеччині, хоча має громадянство США. Народилася Емма Андієвська в Донецьку 89 років тому. Її батьки спілкувалися російською мовою, українську дівчинка вперше почула лише в шестилітньому віці, коли переїхала до Вишгорода, що під Києвом. Маленька Емма була захоплена звучанням українських слів, білими вишиваними сорочками жінок, проте вдома до цього поставилися вкрай негативно, намагаючись усіляко обмежити її спілкування з українцями. Однак вона вже тоді усвідомила, як це несправедливо, й зробила для себе вибір усього життя: завжди буде на боці свого народу. І хоча більшу частину життя їй довелося прожити не в Україні, а в Парижі, Нью-Йорку, Мюнхені, мисткиня залишилася вірною своєму рішення, написавши багато віршів, казок, інших прозових творів мовою батьківщини. Письменниця і художниця здобула високий авторитет і визнання у світі, має багато нагород за свою творчість. Виставки її картин відбувалися у США, Канаді, Франції, Німеччині, Австралії, Бразилії, Ізраїлі,

а також і в Україні. А 2018 року вона отримала найвищу літературну нагороду – Національну премію України імені Тараса Шевченка. Письменницю цінують за своерідність, увагу до внутрішнього світу людини та глибокий повчальний зміст. Зараз і ви в цьому переконаєтесь, прочитавши одну з її мудрих казок, у якій ідеться про дивних істот – яян...

**Ознайомлення з казкою та виразне читання.** (Учні читають ланцюжком, при цьому вчитель має можливість перевірити ефективність підготовки учнів до уроку, рівень сформованості необхідних читацьких навичок достатньої кількості учнів. Самі ж діти мають можливість порівняти свої досягнення з іншими.)

**Евристична бесіда:**

- Поділіться вашими враженнями.
- Чи сподобалася вам ця історія, чи все зрозуміло?
- Чому свій твір письменниця назвала казкою?
- До якого виду казок – народних чи літературних – він належить? (Звісно, це казка, бо тут фантастичні елементи – існування міста яян, самі яяни, які живуть майже вічно, бо харчуються власним «я», сім чарівних брам, що відчиняються, лише почувши слово «ти», перетворення дідуса на мішок із самоцвітами. Також у тексті використано магічне число «7» і є щасливий кінець – перемога добра над злом.

- Це літературна казка? (так, бо має конкретного автора.)
- Хто в цій казці втілює двобій добра і зла? Аргументуйте відповідь. (Зло втілюють байдужі до всіх, окрім самих себе, яяни, а добро – малий козопас, бо він чемний і добрий, допоміг дідусеві вибратись із задушливого міста у яскравий і вільний світ. Фантастичне перетворення дідуса на мішок із самоцвітами – це справедлива винагорода за доброту хлопчика.)

- Навіщо яяни будували свої вежі? Чому вони у всіх різні й раз у раз завалюються? Чому яяни нікого не чують і не бачать? Як можна харчуватися власним «я»? Хто ж вони, ці яяни, звідки взялися в цьому таємничому місті?

**Коментар.** Зазвичай такі запитання викликають у дітей труднощі. Для того, щоб знайти відповіді, вчитель пропонує провести пошуково-дослідницьку роботу: звернутися до тексту, знайти ключові, тобто найважливіші фрази, поміркувати над їхнім змістом. Під час цієї роботи діти виділяють такі речення й колективно «розшифровують» заховані в них думки.

***Робота в парах:***

Визначення теми, ідеї та проблематики.

Визначену тему, ідею і проблематику діти записують в зошит.

***Пошуково-дослідницька робота у групах:***

Об'єднайтесь у групи, знайдіть у тексті ключові фрази-відповіді на поставлені запитання.

Орієнтовне виконання.

«Кожен янин знає тільки своє «я» і тому запитань другої людини просто не чує.»

«Ніхто не може догодити янинові, бо тільки він сам усе знає і вміє...»

«Я» кожного із яян таке невичерпне, що всі тутешні мешканці майже вічні» «Коли хтось із яян пробує вимовити «ти», в устах янина це чомусь обертається на «я»

**Коментар.** На основі ключових фраз учні з допомогою вчителя формулюють відповіді на запитання. Діти роблять висновки, що янами стають егоїстичні, байдужі до всіх, окрім себе самих, люди, які настільки зациклені на собі, що поступово втрачають людську сутність; їхні вежі, якими вони відгороджують себе від світу, постійно завалюються, бо такий спосіб життя позбавлено будь-якого сенсу, тож їхнє життя перетворюється на безглузде існування, позбавлене краси та яскравих емоцій. Яни заганяють себе у тісні рамки власного егоїзму і не можуть побачити, який прекрасний світ існує поза стінами себелюбства.

**IV. Узагальнення і систематизація засвоєного матеріалу.**

***Бесіда:***



• Чи зустрічали ви у своєму житті людей, подібних до яян?

• Чи доводилося вам відчувати, що такі люди ніби глухі, мовби не чують звернених до них слів, адже переймаються лише власними проблемами?

• Чи можна якось допомогти таким людям, бо навряд чи вони самі щасливі бути самотніми, ховатися від світу у вежах, де немає місця для інших?

**Коментар.** Запитання, звернені до особистого життєвого досвіду молодших підлітків, зазвичай викликають дуже емоційні й конкретизовані відповіді. Вислухавши дітей, учитель має переорієнтувати їх від конкретних життєвих ситуацій до узагальнень через прихований зміст алегоричних, тобто двопланових образів.

**Слово вчителя.** У своїй казці Емма Андіївська зашифрувала поняття, які ви зазначали у своїх відповідях, за спеціальними словами, що мають прихований зміст, натякають на певне поняття, котре читач має розкрити самостійно, бо тільки замислившись над чимось, людина може дійти правильного висновку. Такі слова називаються алегоричними образами. Поміркуйте, які поняття криються за образами яян, веж, брам, самоцвітів, слів, що дають змогу відчинити браму?

Орієнтовні висновки учнів після колективного обговорення у групах.

Яяни – уособлення егоїзму, вежі – замкненість на власних інтересах, байдужість до світу, брами – вихід на свободу, мішок із самоцвітами – винагорода за добрі вчинки, а слова ти і ми означають уміння почути ближнього.

### **Підсумкова бесіда.**

- Чи змінилося ваше ставлення до твору після більш уважної роботи над текстом?
- Які протилежні людські якості втілюють яяни й пастушок?
- Чого навчає казка?

**Слово вчителя.** Уважно і вдумливо прочитавши текст, ви щойно самостійно дійшли правильного висновку, який був ніби захований за алегоричними

образами. Такий висновок називається повчальним змістом твору. Повчальний зміст – це одна з характерних ознак притчі. «Казка про яян» якраз і є притчею, тобто мудрою розповіддю з прихованим повчанням.

#### **V. Контроль за результатами навчальної діяльності.**

##### *«Літературний диктант».*

Диктант має включати 12 відкритих запитань, на роботу відведено 7 хвилин. Учні обмінюються зошитами для перевірки завдання. Кожна правильна відповідь коштує 1 бал. Це дає змогу вчителю побачити як діти засвоїли матеріал.

#### **VI. Рефлексія. Оголошення результатів навчальної діяльності.**

##### *Інтерактивна вправа «Незакінчене речення».*

Сьогодні на уроці я зрозумів(-ла) ... .

Відкриттям для мене стало ... .

Раніше я не знав(-ла), а віднині знаю ... .

Я відчував(-ла) труднощі, коли ... .

Мені було цікаво ... .

##### **Домашнє завдання:**

1. Скласти за Емми Андіївської «Казка про яян» кросворди, ребуси, поради, головоломки.
2. Підготувати усний твір «Чи схожий я чимось на яянина?» (за бажанням).

Отже, вивчення казки Емми Андіївської показало, що казка – один з найважливіших жанрів впливу на учня-підлітка. Це можна простежити на різних етапах засвоєння нового матеріалу. Казки Емми Андіївської беззаперечно займають значне місце в українській літературі, вони розвивають увагу, пам'ять, мислення та сприяють формуванню власної думки дитини.

#### **Список використаних джерел**

1. Заліток Л.М. В.О. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими потребами [Електронний ресурс] / Заліток Л. М. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop\\_2012\\_9\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2012_9_14)

2. Концепція нової української школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

3. Копистянська Н.Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства / Н.Х. Копистянська. Львів: Паїс, 2005. 368 с.

4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5т. Т. 3. К. : Рад. шк., 1977. 279 с.

5. Тихолоз Н.Б. Жанрові модифікації казки у творчості Івана Франка: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Н. Б. Тихолоз. Львів, 2003. 19 с.

**Юлія Мозоль**

*студентка IV курсу СВО бакалавра  
факультету філології й журналістики*

*імені Михайла Стельмаха*

*Вінницького державного педагогічного університету*

*імені Михайла Коцюбинського*

*(Наук. керівн. – ст. викл. Пойда О.А.)*

## **ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ**

Для активного розвитку освіти в Україні утверджено стратегію прискореного та інноваційного розвитку освіти й науки. Сьогодні освіта спрямована на умови демократії та на нові наукові інформаційні технології. Місією школи є допомога кожній дитині усвідомити суть свого життя та визначити цілі власного майбутнього. Для підвищення ефективності роботи учнів на уроках української мови та літератури активно впроваджуються інтерактивні технології навчання, які активізують процес особистісно-зорієнтованого навчання учня.